

Een bad was alleen voor de allerrijksten

„De ronde in stuc bewerkte badkamer ontvangt het badwater uit een looden bak, onmiddellijk daarboven op den zolder aangebragt, en gevoed door eene perspomp, welke daartoe tusschen het geboomte op eenigen afstand van het gebouw geplaatst is, boven een tot dat eind geboorden put. [...] De stookplaats is aan de badkuip bevestigd en geschikt om met houtskoolen gestookt te worden. De daarvan ontwikkelde damp gaat langs eene verborgen schoorsteenpijp...”

Deze complexe installatie was in 1848 nodig voor de badkamer van het Bloemendaalse buiten Har-

tenlust van de steenrijke bankier J. Borski. Om zich zo'n installatie plus het benodigde personeel te kunnen veroorloven (de pompen en kachel moesten met de hand worden bediend) moest je rijk zijn. Het eerste Haarlemse huis met een badkamer was dat uit 1804-1808 van de puissant rijke Barnaart-familie aan de Nieuwe Gracht.

Dezelfde architect had tien jaar eerder aan het Spaarne het enorme pand voor Keetje Hodshon gebouwd dat nu de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen herbergt, maar daarin was van een badkamer geen sprake.

Een badkamer op de eerste verdieping, waar deftige families woonden, stuitte met de toen gebruikte welwaterpompen op problemen. Die pompten water een meter of zes omhoog. Werd de bron diep geslagen om schoon water te verkrijgen, dan kwam het water daarmee in de kelder uit waar de keuken was. Het

---

Uit de tijd

Historische rubriek van de Haarlemmer Hein Kleemann, hoogleraar economische geschiedenis aan de Erasmus Universiteit.

Het volksbadhuis aan de Schotersingel.

FOTO NHA

water zes meter hoger op de eerste etage krijgen, vergde een tweede pompinstallatie met extra personeel om die te bedienen. Baden werd zo wel erg kostbaar en de lampetkan voldeed ook. Vijftig jaar later, in 1864, kreeg een villa aan het Frederikspark wel een badkamer. Om dit betaalbaar te houden, lagen de keuken, badkamer en wc's alle boven en tegen elkaar, zodat de leidingen kort konden blijven. Weer tien jaar later, toen het gasnet zijn intrede deed, werd in het blad *De Huisvrouw* een gasgeiser aanbe-

---

Dure installaties pompten het water omhoog

---

volen. Gas, bedoeld voor verlichting, bleek ook een oplossing voor de warmwatervoorziening. Nog weer dertig jaar later werd een badkamer standaard in luxewoningen. Bovendien verschenen

de eerste volksbadhuizen.

In Amsterdam werd in 1795 een badhuis gesticht. Behalve enige patiënten die op doktersvoorschrift baden namen, maakten tot het midden van de 19^e eeuw slechts buitenlanders hier gebruik van. Pas tegen het eind van de eeuw kwam daar verandering in, vooral in burgerlijke kringen. „Uit den aard der zaak is de min gegoede klasse tot onreinheid geneigd”, zo werd geschreven. „Zij heeft minder verscheidenheid, minder vernieuwing en verversching van voorwerpen...”

Badhuis

In Haarlem verscheen in de jaren 1880 een eerste badhuis. Het tweede op het Leidseplein is van 1903. Uit dezelfde tijd stamt Stoop's Bad. Een derde badhuis kreeg Haarlem pas in de jaren dertig.

Het lijkt weinig voor een stad van 130.000 inwoners, maar in de nieuwbouw van burgerlijke woningen was een badkamer inmiddels standaard. Arbeidersgezinnen moesten daar tot na de oorlog op wachten. Pas in 1985 kon het laatste Haarlemse badhuis de deuren sluiten. Toen beschikte iedereen over een eigen bad of douche.

29/01/2015